

THEMA 02

Europa's dubbele digitale ambitie

ECONOMIE

GEOPOLITIEK

TECHNOLOGIE
& INNOVATIE

De Europese Digitale Strategie begint zich te ontploffen. In navolging van de AVG, die gericht was op het beschermen van persoonlijke data, volgt nu in hoog tempo een aantal afspraken waarmee Europa weer grip wil krijgen op de Europese digitale Stack. Deze afspraken gaan over het opslaan van data, het veilig delen van data en over eerlijkere en betere digitale diensten. Op deze wijze probeert de EU de digitale sfeer te heroveren op de grote (niet-Europese) techbedrijven en tegelijkertijd te werken aan een sterk, rechtvaardig en welvarend Europa.

Onze observaties

- [Eerder dit jaar](#) schreven we al over de digitale ambities van Europa en de mogelijkheid dat hier daadwerkelijk een Europees model voor het internet uit voort zou komen. Zo'n Europees model, of Europese Stack, zou veel nadrukkelijker dan het Amerikaanse en het Chinese model de gebruiker en burger centraal stellen en de macht wegnemen van centrale (private of publieke) actoren. Inmiddels is er meer duidelijk geworden over de verschillende initiatieven die de Unie neemt op de verschillende lagen van de Stack.
- Op de infrastructuur laag moet het [GAIA-X](#) een Europees ecosysteem vormen voor cloud-opslag en computing.
- Ten aanzien van de omgang met (persoonlijke) data definieert de [AVG](#) de spelregels, in lijn met Europese waarden.
- Om naast de data van burgers en bedrijven te beschermen, ook de kansen van data te benutten, lanceerde de Commissie recent de [Data Governance Act](#). Deze wet beoogt een gelijk speelveld voor uitwisseling van data te realiseren.
- Begin 2020 presenteerde Europa al plannen voor [data spaces](#) voor specifieke sectoren die veel te winnen hebben bij pan-Europese data-uitwisseling.
- Tegelijkertijd presenteerde de Commissie ook haar white paper over [artificiële intelligentie](#), waarin ze beschrijft hoe Europa op verantwoorde wijze een koploper kan worden ten aanzien van AI.
- Met betrekking tot de dienstenlaag kent de EU al sinds 2000 de E-Commerce Directive. Deze week presenteert de commissie de [Digital Services Act](#), die de verantwoordelijkheden en aansprakelijkheid van digitale diensten vastlegt. Voor financiële dienstverlening is als sinds 2015 de [PSD2](#) van kracht.
- Tegelijkertijd met de DSA moet ook de [Digital Markets Act](#) van kracht worden, waarmee de macht van (buitenlandse) techpartijen ingeperkt moet worden.
- Al deze maatregelen worden geacht bij te dragen aan een sterker Europa dat de kansen van digitalisering omzet in welvaartsgroei, maar waar digitale technologie op langere termijn ook de Europese [democratie](#) versterkt en [soevereiniteit](#) waarborgt.

Analyse

Europa streeft met haar [digitale strategie](#) naar een digitale economie die wereldwijd leidend en toonaangevend wordt en bovendien nadrukkelijk ten goede komt aan de samenleving en, op eerlijke en open wijze, de belangen van burgers dient. Europa doet deze poging terwijl ze feitelijk achterloopt op digitale mogelijkheden als de VS en China. In die zin is dit dus ook een dubbele uitdaging: Europa moet op de VS en China zien in te lopen en daarbij ook nog eens een groot aantal maatschappelijke ambities realiseren. Dit is eenvoudig te interpreteren als een tegenstrijdige ambitie, aangezien de maatschappelijke randvoorwaarden ook op te vatten zijn als een rem op innovatie en de adoptie van nieuwe technologie en diensten. Europa, echter, presenteert dit als een coherente strategie waarin de maatschappelijke waarden juist een voorwaarde zijn voor een technologische en economische inhaalslag. De gedachte luidt dat andere landen, vroeg of laat, ook dergelijke eisen zullen moeten stellen, simpelweg omdat hun samenlevingen ook nadelig geraakt worden door de ongecontroleerde groei van digitale platformen. We zien hiervan al de eerste bewijzen in de VS, waar de aanpak van big tech steeds meer momentum krijgt en er ook veel aandacht is voor AVG-achtige regelgeving. Door voorop te lopen in regulering, en handen en voeten te geven aan Europese waarden en normen, kan Europa uiteindelijk ook vooroplopen in het ontwikkelen van platforms en diensten die hierbij aansluiten. Bovendien, de Europese interne markt is van groot belang en de grote internationale platforms zullen zich ook moeten schikken naar de Europese regels. Middels dit zogenaamde Brussel-effect, is Europa in potentie dan ook een 'regulatory superpower'.

Het interessante aan de digitale strategie is dat de verschillende wetten en initiatieven gericht zijn op alle lagen van de digitale Stack. Van infrastructuur tot data, intelligentie, diensten en, uiteindelijk, de governance van de gehele digitale sfeer. Deze verzameling van wetten en initiatief moet daarmee vorm geven aan een Europees model voor het internet, in plaats van ons te schikken in het Amerikaanse of Chinese model.

Op de infrastructuurlaag werkt Europa, op initiatief van [Duitsland en Frankrijk](#), aan een Europees ecosysteem voor de opslag van data en computing in de cloud. Dit zogenaamde [GAIA-X](#)-project moet ervoor zorgen dat er in heel de Unie een interoperabel systeem ontstaat dat open, eerlijk en veilig is. Daar waar het gaat om data hebben de Europese regels voor de bescherming van (persoonlijke) data, de [AVG](#), eraan bijgedragen dat online dienstverleners niet zomaar alle mogelijke data van hun gebruikers kunnen verzamelen, inzetten of doorverkopen. Ook andere landen (en een Amerikaanse staat als Californië) overwegen om dezelfde regels te implementeren, ofwel omdat ze hun eigen burgers ook beter willen beschermen, of omdat ze (hun eigen) bedrijven beter willen laten aansluiten op de Europese markt. De recent gepresenteerde [Data Governance Act](#) beoogt een governance-structuur te bieden voor het delen van (publieke en private) data ten behoeve van Europese overheden, bedrijven en burgers. Met deze wetgeving hoopt de commissie een gelijk speelveld te creëren (en de hegemonie van de huidige spelers te doorbreken) en vertrouwen te kweken,

waardoor burgers en organisaties eerder bereid zullen zijn data te delen, met name waar dit het publieke belang dient en open innovatie mogelijk maakt.

Begin 2020 presenteerde Europa plannen voor meerdere [data spaces](#). Deze moeten er zorg voor dragen dat binnen specifieke sectoren, zoals de [zorg](#), energie, transport en landbouw, gemakkelijker data uitgewisseld kan worden. Dit kan bijvoorbeeld middels eenduidige protocollen voor structuren van data en afspraken over open toegang. Met betrekking tot de dienstenlaag heeft de EU, middels de e-Commerce Directive, al vanaf 2000 geprobeerd een enkele, geharmoniseerde markt voor digitale diensten te creëren. Op zeer korte termijn zal de Commissie deze maatregelen opvolgen met de [Digital Services Act](#). In essentie zal de DSA de vrijheden van online diensten inperken en duidelijker moeten maken waarvoor deze platformen precies verantwoordelijk en aansprakelijk zijn. Hierbij ligt de nadruk op het beschermen van consumenten en dienstverleners (zoals bezorgers of klussers) en zullen vooral platformen waar producten of diensten verkocht worden in het vizier komen.

Tegelijkertijd met de DSA moet ook de [Digital Markets Act](#) van kracht worden. De DMA moet voorkomen dat grote online platforms, die momenteel uit de VS en China komen, hun marktmacht gaan misbruiken om andere, kleinere (en veelal Europese) spelers dwars te zitten. De DMA zal daarom regels stellen voor zogenaamde gatekeepers met betrekking tot het bevoordelen van eigen diensten, het bundelen van diensten en het beschikbaar stellen van bepaalde data voor anderen. Begin 2020 presenteerde de Commissie ook al haar white paper over [artificiële intelligentie](#). Zonder dat hier al een wettelijk kader aan vasthangt, spreekt ze hierin de ambitie uit om Europa voorop te laten lopen in de toepassing van AI en, tegelijkertijd, ook nadrukkelijk vast te houden aan Europese waarden en normen. Een groep van 14 landen, waaronder Nederland, heeft al gereageerd met een pleidooi voor een [soft law-aanpak](#), waarbij de ontwikkeling van technologie (en toepassingen) niet op voorhand wordt ingeperkt door wettelijke barrières.

Of en hoe deze wetten en initiatieven Europa daadwerkelijk weer een digitale koppositie opleveren zal nog moeten blijken. Een van de (typische Europese) uitdagingen daarbij zal bestaan uit het balanceren van de belangen van de verschillende lidstaten. Op dit moment strijden we gezamenlijk tegen een aantal buitenlandse platforms, maar het is de vraag wat er gebeurt zodra er een Frans, Duits, of Spaans platform (een deel van) de markt domineert. Is er dan nog steeds eensgezindheid om die aan te pakken? Hetzelfde geldt voor het Europese cloud-ecosysteem; wordt dat een echt Europees ecosysteem, of blijft dat een Frans-Duitse aangelegenheid waar andere landen hun eigen standaarden (en bedrijven) niet voor willen opgeven? Uiteindelijk zal het Europese belang deels boven het nationale belang gesteld moeten worden om deze plannen te realiseren en te voorkomen dat we uiteindelijk allemaal verliezers zijn. Als dat niet lukt, zullen we de toegevoegde waarde van digitale technologie zien wegvloeien naar andere economieën en zitten we opgescheept met technologische oplossingen die niet stroken met onze ideeën over het goede leven.

Implicaties

- **Daar waar Europa bekend staat om haar terughoudendheid als het gaat om technologie (cf. gentech) en de AVG hier ook een voorbeeld van was, laat deze strategie zien dat Europa juist op zoek is naar manieren om deze terughoudendheid tot een (economisch) wapen te maken.**
- **Grote buitenlandse techplatformen zullen geconfronteerd worden met veel striktere regels ten aanzien van de producten die ze aanbieden, welke data ze mogen verzamelen, wat ze daarmee mogen doen en hoe ze met lokale dienstverleners moeten omgaan. Ook zullen ze mogelijk, nog meer dan in eigen land, geconfronteerd worden met pogingen om hun monopoliepositie af te breken.**
- **Het pakket aan Europese maatregelen kan [uitgelegd](#) worden als een onrechtmatige vorm van protectionisme (door buitenlandse partijen te hinderen en eigen industrie te ondersteunen) en dit zou kunnen leiden tot een nieuwe (digitale) handelsoorlog, bijvoorbeeld tussen de VS en Europa.**